ऋणनिर्देश

प्रस्तुत शोधनिबंधाचे काम पूर्ण करण्यास ज्यांनी मला सतत मार्गदर्शन केले व प्रोत्साहन दिले त्या सर्वांचे आभार मानणे हे माझे कर्तव्य समजते. सर्वप्रथम ज्यांनी मला विषय निवडीसाठी मार्गदर्शन केले ते राज्यशास्त्र विभागाचे विभागप्रमुख डॉ. अशोक चौसाळकर सर यांची मी ऋणी आहे. विषय निवडीसाठी सरांसोबत चर्चा करताना शाहूंच्या जीवन कार्यातील आजपर्यंत संशोधनापासून उपेक्षित राहिलेला पैलू म्हणजे शाहूंचे प्रशासन. तेव्हा "शाहूंच्या प्रशासकीय सुधारणा" हा विषय संशोधनासाठी निवडला जावा असे सरांनी सूचविले.

सरांनी हा विषय सुचविल्यानंतर मी माझे मार्गदर्शक डॉ. एच्. एम. भालेराव सर. (प्राचार्य, डी. डी. शिंदे (सरकार) कॉलेज,कोल्हापूर) यांच्याशी चर्चा केली. तेव्हा सरांनी 'शाहूंच्या प्रशासकीय सुधारणा' या विषयावर संशोधन होऊ शकते असे सुचवून संशोधनास मान्यता दिली. संबंधित विषयावर संशोधन करत असताना माझे मार्गदर्शक डॉ. एच्. एम. भालेराव सर यांनी मला सतत मार्गदर्शन तर केलेच शिवाय वेळोवळी माझ्या शंकांचे, समस्यांचे निराकरण करून माझ्या संशोधनाचा मार्ग सोयीस्कर बनवून दिला. सरांनी वेळोवळी केलेल्या मार्गदर्शनामुळेच मी माझे संशोधन वेळेत पुर्ण करू शकले. त्यामुळे मी सरांची सदैव ऋणी राहीन.

तसेच हे संशोधन करत असताना मला जेव्हा काही समस्या अडचणी निर्माण झाल्या तेव्हा राज्यशास्त्र विभागातील डॉ. वासंती रासम मॅडम व डॉ. भारती पाटील मॅडम यांच्याशी मी चर्चा केली. मॅडमनींही मला सखोल मार्गदर्शन करून माझ्या समस्यांचे निराकरण केले. तेव्हा मी मॅडमचीही सदैव ऋणी राहीन. हा शोधप्रबंध पूर्ण शिवाजी विद्यापीठातील बॅ. बाळासाहेब खर्डेकर ग्रंथालयातील दुर्मिळ ग्रंथ विभागातील डॉ. बापूसाहेब माने व शफीक देसाई सर यांची मला खुपच मदत झाली त्यांचीही मी आभारी आहे.

मला शिक्षण घेण्याची प्रेरणा देणारे माझे आई-वडील, भाऊ संदिप व आनंद, बहिण प्रमिला, दाजी दशरथ कांबळे यांच्या प्रोत्साहनामुळेच मला उच्च शिक्षण पूर्ण करणे शक्य झाले. त्यामुळे मी त्यांची ऋणी आहे.

प्रवेशापासून ते शोधप्रबंध पूर्ण करण्यापर्यंत ज्यांनी मला पदोपदी सहकार्य केले ते माझे भोगावती महाविद्यालयातील गुरूवर्य प्रा.व्ही.एस.काळेबाग सर व प्रा.ए.पी.कांबळे सर यांची मी ऋणी आहे.

माझे मित्र मैत्रीण श्री.व सौ.मिणचेकर, रमेश, प्रल्हाद, प्रविण, संदिप, मनिषा, सचिन, रूपाली, करीम, *संध्या* यांची मी आभारी आहे. समीर मुजावर व एम.एस.कांबळे सर यांची ही शोधप्रबंधासाठी मदत झाली. त्यांचीही मी आभारी आहे. टंकलेखन व शुद्धलेखनाचे अतिशय चांगले काम करून दिल्याबद्दल अविनाश कांबळे यांचे मी मन:पुर्वक आभार मानते. तसेच या शोधनिबंधाच्या कार्यात प्रत्यक्ष व अप्रत्यक्षपणे मदत केली त्या सर्वाची मी आभारी आहे.

धन्यवाद !

स्थळ : कोल्हापूर

दिनांक :

संशोधक

कांबळे जयश्री गणपती

अनुक्रमणिका

	प्रस्तावना	१ ते ४
प्रकरण : १	जीवन परिचय	५ ते ४७
प्रकरण : २	राजर्षी शाहूंची राजकीय व शैक्षणिक विचारसरणी	४८ ते ८६
प्रकरण : ३	राजर्षी शाहूंची प्रशासकीय कार्यपद्धती	८७ ते १०५
प्रकरण : ४	शाहूंच्या प्रशासकीय सुधारणा	१०६ ते १३६
प्रकरण : ५	उपसंहार	१३७ ते १४३
	संदर्भ ग्रंथ सूची	१४५ ते १४७